15e jaargang nummer 3, september 2012

De Kloetschup

Tijdschrift van het Rolder Historisch Gezelschap

Moord bij Schoonloo

Deportaties oktober 1942

Rabobank deel 5

Inhoudsopgave

De moord op jachtopziener R. Eising uit Borger 1
A.G. Liewes en J. Eising

Twaalf Rolder joden in 1942 gedeporteerd 8
Egbert J. van der Veen

Rabobank in Rolde 13
Deel 5: 'Uitbouwen en afbouwen'
Lukas Hoven

Herinneringen van de zoon van 21
een dorpsveldwachter
Deel 18: Bombardement, ontsnapping en wapens
Bewerkt naar I. Eleveld

Uit de krant geplukt 23
Henk Koops

Kiek Oet… fotovraagbaak 24
Redactie

Vrouwke Schuring (1894 - 1941), de vrouw van jachtopziener Roelof Eising die op 16-10-1921 bij Schoonloo door een stroper werd vermoord. In deze Kloetschup op pag. 1 het verhaal daarover, overgenomen uit De Zwerfsteen/'t Turfschip (2010/4) het historisch tijdschrift voor de gemeente Borger. (Foto: collectie L. Eising)

Lidmaatschap: € 17,- per jaar. Bankrekening: 35.60.25.136, t.n.v. RHG Rolde. Losse nummers: € 5,-

De Kloetschup
is een uitgave van

RHG
ROLDER HISTORISCH GEZELSCHAP

Bestuur RHG
Voorzitter:
L. Lesschen, tel. 0592-242917
Etstoel 5, 9451 KZ Rolde
Secretaris:
H. Holt, tel. 0592-389236
Amen 23, 9446 PA Amen
Penningmeester:
T. Lesschen, tel. 0592-352221
Banderschulte 13, 9451 KH Rolde
Leden:
A. Stokker, vice-voorzitter
tel. 0592-242787
H. Hollander, 0592-243350
J. Sijbring, 0592-501507
A. Visser, 0592-243158

Ledenadministratie:
H. Bos, tel. 0592-241424
Alterakker 13, 9451 JG Rolde

Website: www.rhg-rolde.nl

Redactie:
Roel Brands, Feije Takens en
Ellen de Vries
Eindredactie:
Geert Kamphuis
Redactiesecretariaat:
R. Brands, Goorsprake 14,
9451 KW Rolde, tel. 0592-243496

Sponsors: Zie sponsorlijst op pagina 3 van het omslag.

Opmaak en lay-out:
Servo DTP-bureau, Rolde
Druk: Drukkerij Kerkhove, Beilen

De Kloetschup wordt vier keer per jaar toegezonden aan de leden van het RHG.
ISSN: 1877-3656

Het geheel of gedeeltelijk overnemen van artikelen en/of foto's is alleen toegestaan met bronvermelding en na verkregen toestemming van de auteur(s).

*De moord op jachtopziener R. Eising uit Borger**

A.G. Liewes en J. Eising

De haatgevoelens die ontstonden vanwege belangenverschillen tussen enerzijds stropers en anderzijds de gezagsdragers konden op een drama uitdraaien.

Roelof Eising wordt op 18 juli 1885 in Hijken geboren. Dat hij later jachtopziener zal worden is niet zo'n wonder, want zijn vader, ook een Roelof (geboren in Elp op 30.10.1842) oefent dat vak ook uit. Roelof begint als jachtopziener in Hooghalen. In 1910 trouwt hij in Beilen met Vrouwkje Schuring. In 1911 wordt hij vader van dochter Hillichje. In de jaren erna komen in Beilen ook Egbert, Jeltje en Roelof ter wereld.
Omstreeks 1916 is Roelof in dienst als jachtopziener bij Duintjer Veendam. Duintjer heeft, verspreid over enige gemeenten, veel grond in eigendom en heeft daarom een jachtopziener nodig, die toezicht moet houden op een goed beheer van de wildstand, hetgeen ook inhoudt dat hij stropers uit het veld vandaan moet proberen te houden.
In mei 1917 verhuist Roelof met vrouw en 4 kinderen naar Borger. In augustus 1920 wordt daar het vijfde kind geboren (Annigje, roepnaam Annie). In 1921 is zijn vrouw weer zwanger geraakt; eind oktober wordt het zesde kind verwacht. Helaas, de geboorte daarvan zal Roelof niet meer meemaken, want stropers zitten hem dwars.

Op zondagavond 16 oktober 1921 gingen schaapherder J. Meijers, met geladen geweer en patronen bij zich en G. Takens, ook met een geweer, naar 't veld bij Schoonloo, op het land van Van Rooyen, om te stropen. Ze gingen ieder naar een zogenaamde loerhut, gemaakt van plaggen, die aan weerszijden van een roggeveld stonden om zich enigszins schuil te houden voor het wild.
Roelof Eising, de jachtopziener, deed die zondagavond nog een ronde. "Tegen twaalf uur ben ik wel thuis", zei hij bij het weggaan tegen zijn hoogzwangere vrouw.
Het veld bij Schoonloo hoorde ook bij zijn rayon. Roelof, een ijverige opzichter was gehaat bij stropers en baldadi-

Roelof Eising (18 juli 1885 - 17 oktober 1921). (Foto: collectie L. Eising)

Roelof Eising rechts, met jager en drager. (Foto: collectie L. Eising)

gers vanwege zijn plichtbetrachting.[1] Zijn vrouw wachtte en wachtte die avond en nacht. Uren kropen voorbij. 's Morgens was Roelof nog niet thuis. Zij was bang dat er iets gebeurd was. Ze waarschuwde daarom mensen in Borger. Men ging op onderzoek uit. Zij troffen Eising dood aan, aan de rand van het heideveld bij Schoonloo. Een scherp schot hagel had zijn leven beëindigd. Rijksveldwachter B.L. Knol uit Borger en H. Overbeek uit Rolde waren het eerste ter plaatse en schermden het gebied af voor onderzoek. Er werd een tweeloops jachtgeweer, twee klompen, die op een afstand van elkaar lagen, een revolver, die op veilig stond, en een notitieboekje gevonden. Het onderzoek naar de voorwerpen en de hulp van een speurhond van de veldwachter Prins uit Haren, leidden al snel tot het aanhouden van een 30-jarige man, n.l. schaapherder Jan Meijers, uit Schoonloo. Zwaar geboeid werd hij ter beschikking van de officier van Justitie in Assen gesteld. Over de juiste toedracht was grote on-

Prov. Drentsch en Asser Courant (PDAC) van 17 oktober 1921.
Nieuwe moord te Borger.
In aansluiting met ons bericht elders in dit blad, vernemen wij nader nog het volgende: Bij het lijk zijn nog eens een paar klompen gevonden. De plaats van de misdaad ligt onder de gemeente Rolde. B. en W. van Borger gingen er heen. Het noodlottige schot is vermoedelijk om ongeveer halftien gevallen. Men hoorde het in het dorp. Men gelooft, dat het spoedig zal gelukken de dader te vinden. Reeds enige dagen zocht Eisen[4] naar een stroper. Misschien heeft deze de daad gepleegd. Eisen was in dienst van de heer Duintjer te Veendam en enige heren uit Groningen.

duidelijkheid, bleek op de rechtszitting van 1 mei 1922.[2] Meijers deelde mee dat hij waarschijnlijk in slaap gevallen is want: "*Ik voelde daarna iets over mijn hoofd strijken…. Ik zag een hand die naar het geweer greep. De man die mij overviel, trok aan het geweer en ik viel achterover. Toen ging het geweer af door de schok. Ik hoorde roepen en herkende aan de stem Roelof Eising. Ik sprong op, doch was zoo ontsteld, dat ik eerst niet kon weglopen. Mijn klompen had ik al eerder uitgedaan. Even later kon ik vluchten. Ik ben toen weer terug gelopen en gevraagd of hij verwond was. Even daarna bewoog hij zich en kroop op de hei. Toen ging ik heen. Ik begreep er niets van en wist niet dat hij geraakt was.*"

Merkwaardig vond de rechtbank dat Eising ongeveer acht treden van de loerhut aflag.

Landbouwer G. Takens uit Schoonloo, bij wie Meijers regelmatig kwam en die de bewuste avond aanwezig was, werd als getuige gehoord. Takens verklaarde: "*Ik hoorde plotseling een schot en kermen, O, Jan Meijers, Jan Meijers. Toen zag ik Meijers weglopen langs mijn loerhut. Ik begreep dat er iets gebeurd was en durfde hem niet te vragen. Ik durfde er niet heen en ben gauw naar huis gelopen.*"

Takens vertelde op de rechtszitting dat hij had gezien dat Meijers op het roggeveld stond en recht vooruit schoot, dit in tegenstelling tot zijn eerdere uitleg: "*ik zag vuur recht omhoog gaan*". Een scherpere ondervraging van Takens volgde. Takens deelde mee dat hij in eerste instantie de waarheid niet gesproken had, omdat hij bang voor Meijers was.

Het bleek uiteindelijk, dat overlegd was, dat voor het geval Eising dood bleek te zijn, Takens zou zeggen dat

Groepsfoto van deelnemers aan een jachtpartij. De man met de jachthoorn rechts (staand) is Roelof Eising. (Foto: collectie L. Eising)

Nieuwe Prov. Groninger Courant. – 18 oktober 1921.

Weer een moord in Drenthe.

Zondagavond, omstreeks halfacht, ging de 40 jarige jachtopziener, tevens onbezoldigd Rijksveldwachter R. Eisen, wonende te Borger, zijn huis uit tot een surveillance in de omstreken. Hij beloofde zijn vrouw tegen middernacht terug te zijn. Na uren in spanning te hebben doorgebracht omdat gistermorgen Eisen nog niet was teruggekeerd, stelde vrouw Eisen den burgemeester in kennis van het uitblijven van haar man. Deze liet de omgeving direct afzoeken. Gistermorgen vond men Eisen, tussen Schoonloo en Borger, ongeveer 10 minuten van Schoonloo dood in het veld liggen…. Een schotwond wijst op de oorzaak van zijn dood.

hij niets van het geval wist.
Hij verklaarde bovendien:
"*Meijers vloog langs mij heen in de richting van Schoonloo. Later op de avond kwam Meijers bij ons en vroeg aan mijn vrouw: Is Geert al in huis? Mijn vrouw zei: O, al lang. Ik zei: Jonge, jonge wat heb je dan op de hals gehaald. Hij antwoordde: ja, hoe het geweest is, weet ik zelf niet. Hij zei ook nog: Zeg maar dat ik alleen uitgegaan ben en dat jij thuisgebleven bent.*"
Takens vervolgde: "*De volgende dag kwam Meijers weer bij mij en we spraken over Eising. Meijers hoopte dat Eising dood zou zijn*"
Takens heeft maandenlang gezwegen uit angst voor wraak, maar in het laatst van de verhoren wilde hij "*zijn geweten geheel ontlasten*".
Zowel Meijers als Takens werden, tijdens de rechtszaak, zwaar verweten dat ze zich niet om Eising bekommerd hadden. Meijers reageerde op de uitlatingen van Takens door te veronderstellen dat "*Geert Takens is opgestookt door die sodemieterse bende.*" Meijers wilde voor de rechtbank niet uitleggen wat hij er mee bedoelde want dat het "*me later bezuren zou*".

PDAC – 19 oktober1921.

In een café te Rolde zaten gisteravond enige boeren uit Schoonloo, die met hun paarden terugkwamen van de Zuidlaardermarkt. Plotseling verscheen rijksveldwachter Overbeek, die de caféhouder vroeg of G.T. daar ook was. De bewuste persoon werd geroepen en ging met Overbeek een eind de straat op, om niet lang daarna alleen terug te keren.

De caféhouder vroeg hem wat het onderhoud te betekenen had gehad, waarop T. antwoordde, dat het was in verband met de moord te Schoonloo.

Op de vraag of hij er bij betrokken was, antwoordde T., dat hij alleen iets gehoord had. Hij had een eind verderop in de heide gelegen en had plotseling een schot gehoord en daarop een hevig gillen. Hij was geschrokken en had direct gedacht dat het mis was. Hij was weggelopen.

Hij had niets van dat alles durven vertellen daar hij doodsbang was voor Meijers, die trouwens algemeen zeer schijnt te worden gevreesd. We hoorden vertellen, dat de boeren hem al lang als scheper zijn congé zouden hebben gegeven, als ze maar gedurfd hadden.

M. kwam nog al veel bij T. aan huis.

Zijn wij goed ingelicht, dan heeft M. zondagmiddag de schaapherder van Grolloo nog mishandeld omdat zijn schapen op dat gedeelte van de heide kwamen, waar M. dacht alleen het recht te hebben.

Roelof Eising met zijn honden in het veld. (Foto: collectie L. Eising)

Na het verhoren van allerlei deskundigen werd de eis van de officier van justitie gesteld op 12 jaar gevangenisstraf.

De rechter zat, 14 dagen later bij de uitspraak, met onduidelijkheden in zijn maag en verwees de zaak opnieuw naar de rechter-commissaris, met de bepaling dat een nader onderzoek moest worden ingesteld.

Op 29 juni 1922 werd de zaak heropend tegen Jan Meijers, die ervan werd verdacht "*dat hij onder Schoonloo, gemeente Rolde, in de nacht van 16 op 17 October 1921, althans omstreeks dien tijd, opzettelijk den jachtopziener Roelof Eising van het leven heeft geroofd, door opzettelijk met het oogmerk om dezen van het leven te beroven, op korte afstand op genoemde Eising uit een geladen geweer een scherp schot hagel te lossen, door welk schot hagel deze in buik en borst werd getroffen en zijnde deze aan de daardoor veroorzaakte inwendige bloeding na korte tijd overleden; althans dat hij op tijd en plaats voormeld opzettelijk met het oogmerk om Roelof Eising zwaar lichamelijk letsel toe te brengen op korte afstand op hem uit een geladen geweer een scherp schot hagel heeft gelost door welk schot hagel genoemde Eising in buik en borst werd getroffen, en tengevolge waarvan deze door inwendige verbloeding na korte tijd is overleden.*"[3]

Rijksveldwachter H. Overbeek die met zijn broer W. Overbeek ter plaatse een scène als de gebeurtenis in Schoonloo naspeelde, gaf een toelichting op zijn bevindingen, waaruit bleek dat Eising doelbewust en niet per ongeluk was neergeschoten.

Takens verklaarde dat zijn laatste bekentenis over het gebeurde, de waar-

PDAC – 25 oktober 1921.

Borger. Bij de begrafenisplechtigheid van het stoffelijk overschot van de op zo treurige wijze om het leven gekomen zijnde jachtopziener Eising op de 21 dezer, was de belangstelling en deelneming zeer groot. Behalve de familieleden volgden de jagersvereniging en verschillende jagers uit de omtrek, de heer Burgemeester en al het secretariepersoneel, benevens tal van politiemannen uit de gemeente Borger, Gasselte, Gieten en Odoorn. Bij de groeve werd gesproken door de heer ds. Oosterhof en de heer Burgemeester van Borger.

De heer B. Knol dankte namens de wed. Eising voor de eer aan de overledene hier bewezen.

Zo heeft deze begrafenisplechtigheid evenals het overlijdensbericht, een diepe indruk gemaakt, waaruit blijkt, dat de nagedachtenis van deze man in aandenken zal blijven.

Hoe sterk hier aan wildstroperij en verboden jachtuitvoering wordt gedaan, blijkt hieruit dat Eising, de om het leven gebrachte jachtopziener, in de laatste week vóór zijn overlijden nog vier bekeuringen op een dag had ingesteld en dat door de politie na het overlijden van E. op één dag vijf bekeuringen werden gedaan van jagers, die in voor hen verboden veld jaagden. Er is hier een ruime wildvoorraad, waar dezulken gebruik van maken.

heid behelsde. Getuige rijksveldwachter B. Smit beaamde dat Takens nu de waarheid sprak en verklaarde: "*Toen deze zaak voor de eerste keer diende, was ik in de getuigenkamer. Takens, die daar in de pauze aanwezig was, zeide mij, na eerst een poos onrustig te hebben gedaan, dat hij altijd te weinig gezegd had, dat hij gezien had dat Meijers schoot en wel staande naast zijn loerhut*".

Takens besprak zijn geheim met Smit en die drong er op aan om na de pauze de waarheid te vertellen.

"*Ik (B. Smit) bemerkte toen, dat hij daarna buitengewoon opgelucht was*". Toen hij het gezegd had, zei zijn vrouw: "*Dat is de eerste keer dat ik dat hoor.*"

Op 10 juli 1922 kwam de uitspraak. De rechtbank nam aan dat het wettig en overtuigend bewijs was geleverd en veroordeelde Jan Meijers tot een gevangenisstraf overeenkomstig de eis van twaalf jaar, met de bepaling dat de tijd in voorarrest doorgebracht, zal worden afgetrokken.

De moord op de jachtopziener vond plaats in de nacht van 16 op 17 oktober 1921. Twee weken later werd op 2 november 1921 het zesde kind geboren: Roelfina Everdina Duintina. Haar derde voornaam zal bedoeld zijn geweest als een hommage aan de familie Duintjer.

Om het graf op de begraafplaats in Borger kwam een langwerpig ijzeren hek en op het graf stond heel lang een trommel met daarin een bloemstuk van de jagersvereniging. Thans dekt een marmeren plaat het graf.

In Borger heeft de weduwe maar kort gewoond, dus is het geen wonder dat haar geboortegrond trok. Op 3 mei 1922 vertrok ze daarom met haar gezin weer naar Beilen, waar ze zich omringd weet door de naaste familie. In mei 1931 hertrouwt ze met weduwnaar Albert Kuik. Tien jaar later overleed ze, nog maar 46 jaar oud (overlijdensdatum 19-2-1941).

De rechtszaak kreeg echter nog een

vervolg. Het werd een beroepszaak voor het Gerechtshof in Leeuwarden. Het Openbar Ministerie kwam daar opnieuw met de eis van 12 jaar gevangenisstraf, maar het Hof besliste anders: 15 jaar!

*Eerder gepubliceerd in 'De Zwerfsteen/'t Turfschip' 2010/4.

Zoals gebruikelijk in vroeger tijd werd over een ernstige gebeurtenis een lied gemaakt waarin het gebeurde bezongen werd op markten en feesten. De vreselijke moord te Schoonloo (op de boswachter Eising te Borger door de schaapherder Meijers.)

Wijze: De verborgen smarten of zigeuner knaapje.

Komt burgers hoort hier die moord weer eens aan.
Wat kwam er nu weer te gebeuren,
De boswachter Eising werd nu weer vermoord.
Welk mens zou zoiets niet betreuren
Als hij des avonds zijn huis verlaat,
Omdat zijn dienst hem riep ter plaats.
Hij sprak al tegen zijne vrouw
Ik moet eens kijken in dat hol
Wat wij gezien hebben deze dag,
Of er soms ook een stroper wezen mag.
Als hij daar komt wordt hij daar eenmaal zo veracht
Men valt hem aan. Hij wordt ter dood gebracht.

Zondag sprak hij nog met veldwachter Overbeek
Uit Rolde waar die woonachtig is,
De stropers zitten hier in deze streek
Wij moeten zien dat we ze betrappen.
Zijn vrouw die zei ga niet alleen,
De stropers die zijn zo gemeen.
Maar Eising sprak om 12 uur ben ik weer thuis.
Zijn vrouw die sprak: blijf toch maar liever thuis,
Gaat niet alleen maar neem een tweede man er bij
Als gij alleen gaat ben je wis niet vrij.
Maar ook de man keerde niet weer terug
De vrouw zat in duizende angsten
Zij liep 's morgens vroeg naar haar vrienden vlug,
Waar zou toch mijn man zijn gebleven
Als hij maar niet een ongeluk heeft
Daar voor ben ik toch zo bevreesd.
Dadelijk telefoneerde men al naar Veendam,
Of men ook iets van Eising daar vernam
Men hoort in deze streek van inbraak, roof en moord,
Als nu mijn man ook maar niet is vermoord.

De veldwachter Knol ging intussen naar Schoonloo
En ook veldwachter Overbeek ging daar heen.
Spoedig was hij op de plek waar Eising was geweest,
En daar lag de man nu te neder.
Men vond een klomp en een geweer
En daar lag Eising nu ter neer.
Hij is nu dood wie zou daarvan de dader zijn?
Het moet er één uit deze buurt zijn.

Gedicht en gezangen door P. Stellinga.

Bronnen:

- Drents Archief: 0107: inv. nr. 190 (rolboek strafzaken)
- Idem: 0107: inv. nr. 161 vonnis J. Meijer nr. 294.

Noten:

1 Prov. Groninger Courant, 18 oktober 1921
2 PDAC (Prov. Drentse en Asser Courant) – 1 mei 1922.
3 PDAC – 30 juni 1922
4 Zowel bij PDAC als Nieuwe Prov. Groninger Courant was er verwarring over de juiste namen: (Eising/Eisen/Eisink en Takens/Talens)

Twaalf Rolder joden in 1942 gedeporteerd | Egbert J. van der Veen

Op 2 oktober van dit jaar is het zeventig jaar geleden dat de enige joodse inwoners van de voormalige gemeente Rolde door de Duitse bezetter uit hun woningen werden gehaald. Ze werden naar het doorgangskamp Westerbork gebracht en belandden enkele dagen later met de trein in het Poolse vernietigingskamp Auschwitz. De meeste van hen werden direct na aankomst vergast.

Vlucht

Het ging om drie gezinnen, waarvan twee woonden in Rolde en één in Nooitgedacht. In totaal betrof het twaalf personen. De twee gezinnen in Rolde vluchtten in 1939 vanwege de nationaal-socialistische dreiging uit het Duitse Lathen naar Nederland. Het gezin van Aron Schaap, die hier zijn beroep van veehandelaar voortzette, telde vijf leden. Het gezin van Bendix Schaap, een broer van Aron die ook veehandelaar was, bestond uit vier personen. Beide families vestigden zich aanvankelijk in een op dat moment leegstaand huis aan de Asserstraat 1, tegenover het Hof van Rolde. Toen het pand korte tijd later werd gekocht door de eigenaar van het taxibedrijf Takens verhuisde Aron Schaap met zijn gezin naar de Asserstraat 43. Een zoon van de taxi-ondernemer en zijn vrouw deelden de woning daarna met het gezin van Bendix Schaap.

Het gezin in Nooitgedacht bestond uit drie personen. Het waren uit Polen gevluchte joden: Israel Majer Fiesler in 1895 geboren in Poolse Lançut, zijn vrouw Masche Nachtgeist die in 1893 geboren werd in het Poolse Kamionka Strumilowa en de (stief)ouders van de vrouw, het echtpaar Rosenfeld. Beide echtparen woonden na hun vlucht eerst aan de Gedempte Singel 14/16 in Assen. Omstreeks 1925 lieten ze door timmerman Willem Kuiper, later caféhouder in Rolde, een woning bouwen op het adres Nooitgedacht nummer 7 (nu Veldweg 13). Daar werd op 7 februari 1928 een zoon geboren, Aron Simon Fiesler. Hij zou later in Rolde

Bendix en Milly Schaap-Simon
(Copyright: Yad Vashem, Jeruzalem)

Aron Fiesler bezocht de lagere school in Rolde. Met zijn 14 jaar was hij een van de jongste slachtoffers van de holocaust in Rolde. (Hier op een detail van een schoolfoto uit 1939 tussen twee klasgenoten)

naar de lagere school gaan. Midden jaren dertig overleed de moeder van Masche, mevrouw Etie Gitel Rosenfeld geb. Nachtgeist. Ze is begraven op de joodse begraafplaats in Assen.

Sabbat

Israel Fiesler en zijn schoonvader Menachem Feibisch Rosenfeld, die in 1864 geboren was in het Poolse Radziechow, verdienden de kost door met *negotie* (fournituren zoals lint, garen en band) langs de deuren te gaan. Ze reisden daarvoor per trein en bus door het hele land. Streng orthodox als ze waren, kwamen ze vrijdagsavonds thuis voor de viering van de sabbat. De sabbat is de rustdag voor de joden en begint op vrijdagavond. Omdat hun geloof het omgaan met vuur op sabbat verbood, werd buren regelmatig gevraagd de kachel aan te maken of het petroleumstel uit te blazen. Toen op 10 mei 1940 de oorlog uitbrak, schonken ze aan hun overburen, de familie Ottens, een aantal joodse kandelaars, een tafelkleed en een koperen fietspomp. De Fieslers zeiden dat voor hen vast stond dat ze door de Duitsers zouden worden opgepakt. Afgesproken werd dat ze de spullen zouden terugkrijgen als ze de oorlog zouden overleven. De wekelijkse viering van de sabbat zou de drie joodse gezinnen in Nooitgedacht en Rolde, evenals duizenden joden elders in het land fataal worden.

Het idee om op de vrijdagavond, als nagenoeg alle joden thuis waren een grootscheepse razzia te houden, was ontsproten aan het brein van Reinhard Heydrich, de man die wel de beul van Hitler wordt genoemd. Heydrich was een overtuigd jodenhater en als zodanig de bedenker van de aanpak van de jodenvervolging die zes miljoen joden het leven kostte. Hij klom meteen na de machtsovername van Hitler op naar de absolute top en werd door SS-leider Heinrich Himmler belast met het bedenken van een 'oplossing voor het jodenvraagstuk'. Dat was niet aan dovemansoren gezegd. Heydrich belegde op 20 januari 1942 in een villa aan de oevers van de Wannsee, een meertje vlakbij Berlijn, een geheime conferentie met kopstukken van het Derde Rijk. Hij maakte een optelsommetje van het aantal joden in Europa – in totaal ongeveer 11 miljoen – die volgens hem 'allemaal gebruikt moesten worden als werkkrachten in het oosten'. Hij repte met geen woord over de massale uitroeiing. Dat was ook niet nodig want de aanwezigen wisten precies wat hij bedoelde met woorden als 'werkkampen' en 'totale oplossing'.

Een paar zinnen uit de openingstoespraak van Heydrich op de conferentie geven een goed beeld van de sfeer waarin de besluiten werden genomen: "We hebben de middelen, de methoden, de organisatie, de ervaring en de mensen. En we hebben de wil. […] Het is wij of zij. […] We zullen effectief maar in stilte te werk gaan. […] In de Endlösung zullen we de joden

Het huis van de familie Fiesler in Nooitgedacht. (Foto: collectie Peter van Dijk)

gebruiken als arbeidskrachten in het oosten. Ze zullen, mannen en vrouwen gescheiden, in kolonnes voortmarcheren en onderweg wegen aanleggen, stenen houwen, moerassen draineren. […] Uiteraard zullen de meeste van deze joden op natuurlijke wijze bezwijken. De rest, de taaisten, zullen we overeenkomstig moeten verwerken omdat de sterksten juist overleven. Anders zaaien ze een nieuwe joodse opstanding". Heydrich kwam overigens op 4 juni 1942 in Praag om het leven bij een moordaanslag door het Tsjechische verzet.

Vergast in Auschwitz

Acht maanden na de conferentie werd het plan-Heydrich uitgevoerd. Op de eerste sabbat in de oktobermaand van 1942 werden duizenden joodse gezinnen in ons land thuis opgehaald, naar kampen gebracht en vervolgens in vernietigingskampen vergast. Hoezo, arbeidskrachten? J. Presser noemt die dag in zijn '*Ondergang*' over de vervolging en verdelging van het Nederlandse jodendom *'Zwarte vrijdag'*.

In alle steden en dorpen in ons land werden vervoersbedrijven en Nederlandse politiemensen door de Duitsers ingeschakeld bij het ophalen van joden. Zo ook in Nooitgedacht. Daar werd het taxibedrijf Takens met het transport van de familie Fiesler belast. Caféhouder Piest, die voor het bedrijf wel vaker ritten uitvoerde, zat achter het stuur. Een Rolder politieman, vermoedelijk Huisman, begeleidde het transport.

De arrestatie van het gezin Fiesler verliep niet zonder slag of stoot. Vader en moeder Fiesler en hun 14-jarige zoon Aron werden onder de ogen van de toegestroomde buren en onder luid protest van de vrouw naar het kamp Westerbork gebracht. Mevrouw Fiesler probeerde nog een broche aan een overbuurvrouw te geven maar die durfde het sieraad niet onder ogen van de Duitsers aan te nemen. De vrouw raakte onderweg zo geëmotioneerd dat de chauffeur van de vrachtauto volledig van streek raakte. De wagen belandde kort na het vertrek in een sloot. Omwonenden hielpen

de auto weer op de weg.
Enkele dagen na aankomst in het kamp vertrok het gezin Fiesler met de trein naar Auschwitz waar vader (46 jaar), moeder (48 jaar) en zoon Aron op drie opeenvolgende dagen (13, 14 en 15 oktober) zijn vergast. Koffers achtergelaten. Kleding uit. Schoonvader Rosenfeld die op 3 maart 1941 was verhuisd naar Maastricht is op 21 mei 1943 op 79-jarige leeftijd omgebracht in het concentratiekamp Sobibor.

Etensborden
De arrestatie van het gezin Fiesler had plaats tijdens de maaltijd. De halfgevulde borden hebben tijdenlang als stille getuigen op tafel gestaan. Een buurjongen kreeg ruim een jaar later de opdracht de woning leeg te halen en de spullen met paard en wagen naar de Sicherheitsdienst (SD) in de Burgemeester Reijndersstraat te brengen.
Het huis van de familie Fiesler is tijdens de oorlog verkocht aan twee inwoners van de voormalige gemeente Rolde. In 1948 kwam het, op grond van het besluit 'Herstel rechtsverkeer' en met toestemming van het 'Nederlandsche Beheersinstituut' te Den Haag voor 1900 gulden in handen van de Rolder landbouwer Gerke Kwant. Hij verbouwde het pand en verkocht het later aan Peter van Dijk en zijn vrouw die de woning kort na de eeuwwisseling hebben afgebroken en vervangen door nieuwbouw.
In Rolde kregen de beide families Schaap op vrijdag 2 oktober 1942 bezoek van gemeenteveldwachter Andries Eleveld. Die vertelde hen dat ze zich op de avond van die dag voor 9 uur moesten melden in het kamp Westerbork Ze moesten maar zien hoe ze er kwamen. Taxi-ondernemer Hendrik Takens bood aan de twee gezinnen met een vrachtauto naar Westerbork te brengen. Bij het vertrek uit de Asserstraat protesteerden de vrouwen zo hard dat het gegil in het hele dorp Rolde te horen was. Chauffeur van de auto was nu Takens zelf. Waarschijnlijk bedankte caféhouder Piest na zijn bewogen rit vanuit Nooitgedacht voor een tweede transport. Veldwachter Eleveld was er wel bij. Aan de beide families Schaap zou 's middags voorgesteld zijn om onder te duiken. Ze zouden hebben besloten dat niet te doen om geen andere mensen in gevaar te brengen. Mogelijk kwam het voorstel van Eleveld.
Takens was er bij aankomst in het kamp Westerbork getuige van dat door de joodse families meegenomen beddengoed en kleding bij de ingang van het kamp op straat werden gegooid. Alleen de koffers mochten ze houden. Takens zei later dat de families volgens hem wisten welk lot hen te wachten stond.
De woonruimten van beide families aan de Asserstraat werden door de Duitsers verzegeld. Een paar dagen later is veldwachter Eleveld naar het kamp Westerbork teruggegaan. Daar kreeg hij van andere gevangenen een briefje van de familie Fiesler met de mededeling dat ze al vertrokken waren.
De 56-jarige Aron Schaap, zijn 43-jarige vrouw Anna Stein en hun 14-jarige dochter Leonie zijn op 26 oktober 1942 in Auschwitz vergast. Drie dagen later zijn de vrouw van Bendix Schaap, Milly Simon (43 jaar) en twee van haar kinderen Sonja (16 jaar) en Fritz (11 jaar) daar omgebracht. De op dat moment 17-jarige August is

Het monument bij de Rolder kerk vermeldt de namen van de slachtoffers van de Tweede Wereldoorlog in Rolde.
(Foto: Egbert J. van der Veen)

op 9 december ter dood gebracht en zijn vader Bendix Schaap stierf op 28 februari 1943 op 50-jarige leeftijd in Auschwitz. Zijn zoon Joachim is volgens joodse archieven op 31 maart 1944 op 18-jarige leeftijd 'ergens in midden-Europa' gestorven.
In Rolde bevinden zich op twee plaatsen herinneringen aan voormalige joodse inwoners. Op de Kerkbrink staat een monument dat is geadopteerd door de openbare basisschool Jan Thies. Nabij 't Ruige Veld bevindt zich een joodse begraafplaats.

Bronnen:

- W. Houtman, *Geschiedenis van Rolde – De oorlogsjaren 1940-1945*, Meppel, Amsterdam 1991, 279, 280.
- H.M. Luning, *De kleine joodse gemeenschap in Rolde,* in: *De Kloetschup*, 7e jaargang nummer 1, maart 2004, 19.
- Egbert J. van der Veen, *Enkele dorpen in de voormalige gemeente Rolde – Nooitgedacht,* in: *De Kloetschup*, 9e jaargang nummer 1, maart 2006, 17, 18.
- Mondelinge mededelingen van Albert Ottens te Nooitgedacht en Willem Takens te Rolde, april 2012.
- Margreet Fogteloo, *I have a dream -Reinhard Heydrich (1904-1942),* Utrecht 1998, 293-295.
- Dr. J. Presser, *De Ondergang I,* Den Haag 1965, 304.
- Bewijs van eigendom van het huis Nooitgedacht 17, d.d. 15 juni 1948.
- Registers bevolking en burgerlijke stand gemeente Rolde.
- *In Memoriam,* Den Haag 1995.
- www.joodsebegraafplaatsassen.nl
- www.joodsmonument.nl

Rabobank in Rolde | Lukas Hoven

Deel 5: 'Uitbouwen en afbouwen'

De Rabobank Assen-Beilen en het Rolder Historisch Gezelschap (RHG) hebben in het voorjaar van 2011 een overeenkomst gesloten over het gebruik door het RHG van de bovenverdieping van het Rabopand in Rolde. Een mooie aanleiding om de 107 jaar lange geschiedenis van de Boerenleenbank-Rabobank in het dorp eens onder de loep te nemen. In vijf artikelen wordt teruggekeken op een bewogen geschiedenis.

Positieve vrouwendiscriminatie

Een controle door 'Utrecht' in 1971 levert een opmerkelijke passage op over de personeelsbezetting. '*Het viel ons op, dat de bezetting voor het grootste deel uit manlijke personen bestaat. Thans zijn er buiten de directeur op uw bank werkzaam 6 heren en 4 dames. Wij vinden deze verhouding niet juist. Een 'zware' manlijke bezetting zal te zijner tijd onherroepelijk een aanmerkelijke verhoging van personeelslasten betekenen, terwijl dit uit een oogpunt van kwalitatief te verrichten werkzaamheden beslist niet noodzakelijk is. De werkzaamheden, die nu door lager gekwalificeerde manlijke personeelsleden verricht worden, kunnen ook door jongere vrouwelijke krachten gedaan worden. Naast de directeur achten wij een bezetting van 3 heren normaal, terwijl de rest van de functies door dames vervuld kunnen worden. Wij adviseren u dan ook, wanneer één van de manlijke personeelsleden zijn werkzaamheden bij uw bank beëindigt, hiervoor in de plaats een meisje aan te trekken. Een en ander geldt uiteraard niet voor de chefs van de afdelingen*'.

Eind jaren '60 worden de financiële jaarstukken van de bank in Rolde en de rapporten van de Utrechtse inspecteurs professioneler en zakelijker. Er moeten steeds meer landelijke formats worden ingevuld en de stapel papier neemt toe. De schriftelijke toelichting van de directeur op de jaarstukken 1970, de jaarstukken Rekening en Balans van 1972 en de Controleverslagen van 1979 waren de laatste die door de auteur konden worden geraadpleegd.

Reeks verbouwingen

Met de nieuwbouw in 1967 begon voor de bank een periode met aanzienlijke groei. De klanten hadden nu het idee met een 'echte bank' van doen te hebben. Vooral de aanwas van privérekeningen bracht veel omzet en werk met zich mee. Al snel was de bank weer te klein. In het inspectierapport 1971 van de centrale bank is weer een paragraaf gewijd aan de huisvesting. De maximumcapaciteit van het bankgebouw is enkele jaren na de nieuwbouw al bereikt. '*Eventuele uitbreiding van de personeelsbezetting zal moeilijkheden geven. Bij de beoordeling van de benodigde kantoorruimte moet rekening worden gehouden met de volgende punten: reserve capaciteit uitbreiding personeelsbestand, ruimere wachthal, meer loketten, grotere kas- en giro-afdeling, verplaatsing en vergroting afdeling administratie, verplaatsing bestuurskamer, twee spreekkamers, couponkamer, kamer kantoormachines, brandvrij dagarchief, kantine, kogelvrij glas en ver-*

Onderkomen van de Rabobank tijdens de verbouwing in 1992/1993. (Foto: collectie Rabobank)

betering ventilatie'. Volgens 'Utrecht' dient het bestuur zich bij genoemde plannen '*rekenschap van te geven of te zijner tijd tot vestiging van een bijkantoor in het zuidelijke uitbreidingsplan van Rolde moet worden overgegaan*'.

In 1976 is het aantal medewerkers toegenomen tot twaalf. Er vindt een aanzienlijke uitbreiding in kantooroppervlak plaats. De directeur verhuist naar een boerderijtje aan de Grote Brink en zijn woning aan de Stationsstraat wordt ingericht als vergaderruimte en archief. Oud-Rabo-medewerkster Annie Veenema: '*de papiervernietiger stond in de garage, een slaapkamer werd ingericht als bestuurskamer en de woonkamer fungeerde als kantine. In de tuin achter slagerij Braamskamp werd bijgebouwd. Het bankgebouw zelf werd geheel gemoderniseerd met als uitgangspunt persoonlijk contact met de klant in een plezierige omgeving. Het vernieuwde bankgebouw is op 26 april 1976 geopend. Via een Open Huis worden cliënten en belangstellenden in de gelegenheid gesteld een kijkje te nemen ook 'achter de balie*'.

In 1983 wordt het gebouw weer aangepast. De wijze van cliëntbediening veranderde. De zgn. stabalies worden vervangen door balies, met aan de zijkanten een zitgedeelte voor de wat langere gesprekken en afhandeling van zaken. De bouwperikelen duren drie maanden. Al die tijd blijft de bank gewoon open. Zo werd het statische archief opgeslagen in de kruipruimte onder het bankgebouw; de archiefruimte op de eerste verdieping werd omgetoverd tot een ruimte

voor ontvangst van groepen en tijdens de middagpauze als lunchruimte. De opening was op 19 december 1983.
Een grote verbouwing vindt plaats in 1992-1993. Automatisering heeft zijn intrede gedaan. Op diverse bancaire terreinen doen zich nieuwe ontwikkelingen voor. De bank verandert steeds meer van 'geldwinkel' naar 'productenwinkel'. De bedrijfsvoering en het gebouw gaan 'op de schop'. Het gehele bankgebouw wordt daarvoor ontruimd. Vanaf 16 juni 1992 is de bank tijdelijk gehuisvest in het pand Boerwinkel (voormalig manufacturier, thans Univé-verzekeringen) aan de Hoofdstraat 15. Het pand moest eerst intern worden verbouwd en een nieuwe kluis werd aangebouwd. De gebruikers van de privékluisjes bij de bank moesten daarna de inhoud van hun kluisje zelf verhuizen.

Op 9 juli 1993 is het verbouwde pand aan de Hoofdstraat 3 feestelijk heropend met een estafetteloop. Vijfendertig lopers van 17 sportverenigingen uit de gemeente Rolde brachten tijdens een estafette vanuit de buitendorpen de onderdelen naar het nieuwe bankgebouw, die nodig waren voor de officiële opening. De Rabobank wilde hiermee haar verbondenheid met de gemeenschappen uit alle dorpen in de gemeente tonen. De opening werd verricht door de regiodirecteur Noord Nederland van Rabobank Nederland. Zaterdag 10 juli 1993 werd een Open Huis gehouden voor cliënten en belangstellenden, met een speciaal kinderprogramma. De 25 medewerkers namen hun intrek in een geheel vernieuwde werkplek, die voldeed aan de nieuwste bedrijfs- en Arbo-eisen. Kenmerkend was de

Estafettelopers van 17 sportverenigingen brachten de benodigdheden voor de opening op 9-7-1993 naar het nieuwe bankgebouw. (Foto: collectie Rabobank)

royale entree, met aan de linkerkant een eigen hal voor de geldautomaat. De nieuwe bankhal had vier balies met ieder een eigen specialisme: balie1 bedrijven, balie 2 hypotheken, balie 3 beleggingen, sparen, betalen en balie 4 reizen en safeloketten. Voor het eerst beschikte de bank ook over voldoende brandvrije archiefruimte. Daarvoor is onder meer een grote kelder gebouwd (nu in gebruik bij het RHG).

Naamsverandering

De bank in Roldewerd in 1904 opgericht als Coöperatieve Boerenleenbank. Er werd aansluiting gezocht bij de protestants-christelijk georiënteerde Coöperatieve Centrale Raiffeisenbank in Utrecht. Er bestond nog een tweede centrale bank: de katholiek georiënteerde Coöperatieve Centrale Boerenleenbank in Eindhoven. In december 1972 gingen beide centrales op in de Coöperatieve Centrale Raiffeisen-Boerenleenbank G.A. De roepnaam werd 'Rabobank', gebaseerd op de eerste twee letters van beide organisaties. Door de reservering van winsten bij de landelijke organisatie en de lokale banken konden in de loop van de decennia reserves worden gevormd. De aanvankelijk onbeperkte aansprakelijkheid van de leden kon daarmee steeds verder worden teruggebracht. Inmiddels zijn de individuele leden niet meer aansprakelijk. Hoewel aangesloten bij één grote centrale, zijn de lokale banken qua bestuursvorm nog steeds van de leden. Zij kunnen op de jaarvergaderingen het bestuur en de raad van toezicht ter verantwoording roepen voor het gevoerde beleid. De leden van deze organen worden ook door de leden gekozen. Hieronder een overzicht van het verloop van de voorzitters van beide colleges van de Rolder bank.

Bestuur:

A.J. Somer	1904-1915
S. Reynders	1915-1936
P. van Loo	1936-1958
W. Haange	1958-1983
J. Dilling	1983-1992
J. van der Struik	1992-1996
R. Dilling	1996-1999

Raad van Toezicht:

A. Ottens	1904-1922
E. Meijeringh	1922-1941
R. Hagting	1941-1945
R. Boerwinkel	1945-1980
L. Lesschen	
J. de Boer	
J. Postema	

Viering jubilea

Op 16 augustus 1979 heeft de bank haar 75-jarig jubileum gevierd. Op bescheiden wijze en niet met een grote receptie of andere festiviteiten. Huis aan huis is een fraaie brochure over driekwart eeuw historie Boerenleenbank-Rabobank bezorgd. In de herdenkingsweek is in het bankgebouw een unieke collectie munten van de centrale Rabobank tentoongesteld. De collectie omvatte Romeinse munten en munten uit de allereerste fase van Nederlandse munten: de triens en denier van Dorestad (Wijk bij Duurstede) uit de 8e en 9e eeuw. De schoolkinderen zijn op bezoek geweest. Er werken dan 17 medewerkers bij de bank.

In de week van 24 tot en met 28 oktober 1994 heeft de bank met verschillende acties zijn 90-jarig bestaan gevierd. Personen, die in deze week jarig waren en/of in week 43 de leeftijd

Ten tijde van het jubileum werkten er 17 mensen bij de bank. Op de voorste rij v.l.n.r.: G. Bos, A.P. Geurts, R. Trip, J. Koerts, daarachter v.l.n.r.: H. Wesseling, H. van Halen, J. Hekert, H. Booi, A. Welling, R. Gankema, R. Deenen, I. Everts, E. van der Gugten, C. Wichers, A. Hebels-Kamps, D.H. Wieringh en R. Pruischer. (Foto: collectie Rabobank)

van 90 jaar hadden, werden extra in het zonnetje gezet. In 1998 werd het 100 jarig bestaan van de Rabobankorganisatie gevierd. De Rabobank Rolde organiseerde onder andere concerten in de kerken te Grolloo en Rolde en ondersteunde daarnaast activiteiten door midddel van donaties.

Wisseling van directeuren

Decennia lang was Wesseling het boegbeeld van de Boerenleenbank-Rabobank Rolde. Ook als bankdirecteur bleef hij Roldenaar in hart en nieren. Veel plaatselijke organisaties hebben in de loop der jaren een beroep op hem gedaan voor een bestuursfunctie. Natuurlijk was de rol als penningmeester hem op het lijf geschreven. Als één van de hoogtepunten van zijn nevenactiviteiten beschouwde hij de stichting van het openluchtzwembad in het Boerbos. Volgens Wesseling '*een schitterend stuk zelfredzaamheid van de bevolking*'. Wesseling heeft op 25 april 1986 afscheid genomen van de bank. In 1943 begonnen als privéhulpje van toenmalig kassier Horring, in 1945 in dienst getreden van de boerenleenbank en geëindigd als directeur van de Rabobank. Hij is tot aan zijn overlijden in zijn Rolde blijven wonen. Het door hem fraai verbouwde boerderijtje aan de Grote Brink wordt door Roldenaren nog altijd geduid als de boerderij van 'Wessels'. Helaas wordt

de woning afgebroken in het kader van de uitbreiding van het zorgcentrum De Wenning.
Lambertus Eising, die vanaf 1981 al werkzaam was bij de bank, volgde Wesseling op als directeur. Ook hij was een veel gevraagde verzamelaar van nevenfuncties in het dorp. Eising bleef directeur tot 1999 toen de Rabobank Rolde fuseerde met de Rabobanken Assen en Smilde.

Nieuwe diensten en producten
Voor de oorlog was de boerenleenbank vooral een spaarbank en een kredietverstrekker voor de landbouw. Vanaf de jaren '60 nam het aantal nieuwe diensten en producten snel toe. Voor de 60-plussers onder ons een wereld van grote veranderingen in de geldwereld. De jongeren beschouwen de huidige situatie als een vanzelfsprekendheid. Maar in de jaren '50 werden de schoolkinderen gestimuleerd te sparen door 'zegeltjes te plakken'. Op maandag kon je van de juf of meester zegeltjes kopen van 10, 15 of 25 cent. Die plakte je op een spaarkaart. Als de kaart vol was kon je hem inleveren bij de bank en kreeg je een 'bonus'. Als kind wist je al snel de betekenis van het verschil in kleur van de zegeltjes en kon je de medescholieren indelen in de categorie 'dubbeltjes' en 'kwartjes'. Sommige kinderen 'vergaten' wel erg vaak hun spaargeld. Het geld was dan thuis nodig en het kind moest maar een paar weken wachten. De jaren '50-'60 is de tijd van de spaarpot. Wie kent hem niet. Talloos zijn de vormen, maar altijd met een gleuf. Daarin stak je vooral kleingeld en heel soms een briefje. Soms ook probeerde je via het gleufje er weer wat uit te peuteren. Slimmeriken wisten de spaarpot van hun broertje of zusje te staan. Door te rammelen en het gewicht in te schatten probeerde je te raden hoeveel geld je had gespaard. Dat werd pas duidelijk in de jaarlijkse spaarweek in oktober, wanneer je met je ouders naar de echte bank mocht. Aan de balie werd de spaarpot geopend, het resultaat bekend gemaakt en bijgeschreven op jouw rekening. Zelf had je het idee, dat je geld nu kwijt was. De bank begreep die teleurstelling en begon daarom in de spaarweek presentjes uit te delen. Dat cadeautje was voor het kind vaak belangrijker dan het gestorte saldo. In de jaren '60 werd het loonzakje afgeschaft. Loon en salaris werden in het vervolg uitbetaald op een lopende betaalrekening. Door de toegenomen welvaart en fiscale stimulering door de overheid van het eigen woningbezit nam de hypothecaire kredietverlening in de jaren '60-70 een grote vlucht. In 1970 wordt de bank in Rolde ingeschreven als verzekeringstussenpersoon. In de loop der jaren wordt op het terrein van verzekeringen samengewerkt met de plaatselijke Onderlinge Brandwaarborg Maatschappij 'Door Eigen Kracht' (later opgegaan in Univé-verzekeringen). In navolging van andere banken begint de bank in Rolde in 1970 ook met reisbemiddeling. In de jaren '90 werd deze activiteit bij de meeste Rabobanken weer beëindigd. In Rolde besluiten de bankmedewerksters Annie Veenema en Hillie Harms in 2004 de reisbemiddeling over te nemen en een eigen reisbureau te beginnen. Het reisbureau is nu gevestigd 'naast' de bank. In Rolde en omgeving zijn de door Annie en Hillie georganiseerde groepsreizen naar Londen, Engeland,

Schotland en Wales befaamd. Inmiddels worden alle segmenten van de vakantiemarkt bediend. Ze zijn in 2007, 2008 en 2010 onderscheiden met de titel 'beste reisadviseurs van Drenthe'.

Ramkraak bij bank in Rolde

Rolde Nog onbekende daders hebben gisteren in de vroege ochtend geprobeerd een pinautomaat van de Rabobank aan de Hoofdstraat in Rolde te kraken. De daders gebruikten daarvoor in eerste instantie een explosief. Toen dat geen succes had, trachtten ze de automaat te ontzetten door met een auto enkele malen op de gevel in te rijden. Het is niet bekend of de ramkrakers geld hebben bemachtigd. Wel waren er na de aanslag bankbiljetten zichtbaar in de beschadigde automaat. De 'ramauto' werd achtergelaten. De daders gingen er in een grijze auto vandoor, zo hebben getuigen gezegd. De schade aan de gevel is aanzienlijk.

De politie heeft ter plaatse een technisch onderzoek uitgevoerd. Gisteren werd de achtergebleven auto onderzocht en werden buurtbewoners ondervraagd. (DvhN)

DvhN van 15-10-2011

In de landelijke verkiezing zijn ze twee keer als tweede geëindigd. Annie benadrukt vooral de teamprestatie. Bij de verbouwing in 1976 wordt een kluis gebouwd van vier bij zes meter met meer dan 300 zgn. safeloketten. De bank bezit sinds de verbouwing in 1983 ook een nachtkluis met wisselautomaat en brievenbus. De nachtkluis is vooral belangrijk voor zakenmensen die geld willen deponeren als de bank gesloten is. In de jaren 80 werd beleggen steeds populairder. In Rolde werd in 1988 bij de Rabobank een geldautomaat ('flappentapper') geplaatst. Een niet meer uit het straatbeeld weg te denken voorziening. Begin 21e eeuw neemt het internetbankieren ook in Rolde een vlucht.

Leegloop bankgebouw Rolde

In 1999 vindt een grote reorganisatie plaats binnen de Drentse Raboorganisatie. De bank in Rolde gaat samen met de Rabobanken Assen en Smilde. In 2008 vindt weer een fusie plaats, nu met de Rabobank Beilen. De nieuwe naam is sindsdien Rabobank Assen-Beilen. De bank in Rolde is sedert 1999 niet langer zelfstandig. Zij is 'gedegradeerd' tot een bijkantoor. De eigen directie, bestuur en raad van toezicht zijn opgeheven, de personeelsleden ondergebracht bij de nieuw gevormde bank, resp. Rabobank Assen-Rolde-Smilde en later Rabobank Assen-Beilen. Er ontstond lege ruimte in het gebouw. Een groot deel van het bankgebouw is verkocht. Nieuwe bedrijven en een huisarts vestigden zich in het vrijkomende deel. Het is op de parkeerplaats drukker dan ooit. De bank is nog eigenaar van het gedeelte, waarin zij zelf is gevestigd. Maar de automatisering en reor-

ganisaties gaan door. De cliënt wordt via 'de muur' en 'online' steeds zelfstandiger in het afhandelen van bankzaken. Het aantal personeelsleden is navenant teruggelopen. Gelukkig is er nog een baliemedewerkster en kan nog een afspraak worden gemaakt voor een persoonlijk adviesgesprek. Maar dat kan niet verhullen, dat het aantal personeelsleden anno 2011 bijna weer terug is bij de situatie van begin 20e eeuw, toen meester Lubbers in zijn eentje de bankzaken in Rolde afhandelde.

Het bordje "kantoorruimte te huur" biedt ook kansen. De vereniging Rolder Historisch Gezelschap (RHG) zocht al langer 'eigen' huisvesting in het dorp en ging, onder bemiddeling van makelaardij Schonenburg, in gesprek met de bank. Op 25 februari 2011 hebben de Rabobank Assen-Beilen en het RHG een meerjarige huurovereenkomst ondertekend. Het RHG heeft de kelder, entree aan de Stationsstraat en de bovenverdieping in gebruik. Het archief, de bibliotheek en de collectie van de vereniging kunnen zo beter worden geordend en toegankelijk gemaakt voor historisch onderzoek. De Rabobank stimuleert initiatieven en ontwikkelingen met maatschappelijk belang. Het doel van het RHG, om het onderzoek naar de rijke geschiedenis van de voormalige gemeente Rolde een impuls te geven en uit te dragen onder een breder publiek, past in dit beleid. De bank heeft via een "aangepast huurbedrag" graag deze bijdrage willen leveren aan de bevolking van Rolde en omgeving. De bank toont daarmee aan nog steeds vast verankerd te zijn in de gemeenschap van de oude gemeente Rolde. Dat geeft vertrouwen voor de toekomst.

Bronnen

- Brood, dr. P. e.a., Geschiedenis van Rolde, Meppel 1993
- Rabobank-nieuws, speciale uitgave ter gelegenheid van 75-jarig bestaan Rabobank Rolde, 1979
- Boer, S. de e.a., De andere bank; de Rabobank en het coöperatief bankieren, Utrecht 2002
- Boer, S. de e.a., De Rabobank van dichtbij, Utrecht 2008
- Dankers, J. e.a., Het coöperatieve alternatief. Honderd jaar Rabobank 1898-1998, Den Haag 1998
- Vries, prof. dr. Joh. de, De Coöperatieve Raiffeisen- en Boerenleenbanken in Nederland 1948-1973, Amsterdam 1973
- Diverse nummers Rabo-Nieuwsflitsen, uitgave Rabobank Rolde
- Gesprekken met (oud-)Rabo-medewerkers Geert Bos, Lambertus Eising en Annie Veenema
- Jaarstukken Rekening en Balans Boerenleenbank Rolde 1928-1972
- Controleverslagen Rabobank Rolde 1940-1979

Herinneringen van de zoon van een dorpsveldwachter | bewerkt naar I. Eleveld

Deel 18: Bombardement, ontsnapping en wapens

Toen ik in de kamer kwam, zag ik dat Keller, de commandant van de O.T. bij mijn vader en moeder aan de tafel zat. Mijn vader gaf me een wenk dat ik weg moest gaan. Even later vertelde Anneke, mijn zus, dat Keller bij een bombardement op zijn woonplaats Chemnitz in het zuiden van Duitsland zijn vrouw en zijn twee kinderen verloren had. Hij was alles kwijt, zijn huis en alles wat er in was. Toen Keller weer naar zijn bureau was gegaan, ging ik de kamer is. Mijn vader zei: "Het is erg. Keller is geen nazi-man meer. Hij heeft nu gezien en ondervonden wat Hitler met zijn volk en zijn land doet. Volgens Keller is Duitsland een grote puinhoop".

(…)

Mijn vader vroeg me of ik even naar Keller wilde gaan. Die zat achter zijn bureau met een brief in zijn handen. Het was een rouwbrief. Hij wenkte mij om dichterbij te komen. Ik gaf hem een hand en zei dat ik het erg voor hem vond. Keller had tranen in zijn ogen en streek mij over de wang. Hij vertelde dat zijn zoon ongeveer even oud was als ik en zijn dochter twee jaar jonger. Hij haalde een portefeuille uit zijn binnenzak en haalde er een foto uit. Ik zag een mooie, leuke vrouw met aan de ene kant een meisje en aan de andere kant een jongen. De jongen had mooi golvend haar en het meisje had lange pijpenkrullen. Het meisje had een Tiroler jurkje aan en de jongen stond naast zijn moeder in het uniform van de Hitlerjugend.

(…)

Een paar dagen later kreeg mijn vader bezoek van drie S.D.-ers. Een van hen was Hannes, de commandant van de S.D. in Rolde. Ze hadden mijn vaders hulp nodig. Ze moesten iemand arresteren maar ze wisten niet waar die woonde. Eén van de mannen gaf mijn vader een briefje met de naam van de man die ze zochten. Het was Baai Beijering. Die woonde aan de Gieterstraat. Mijn vader zocht het huisnummer op in het telefoonboek en gaf het door. De S.D.-ers bedankten mijn vader en vertrokken. Toen mijn vader hoorde dat de achter-

deur dichtsloeg, sprong hij op van zijn stoel en belde Beijering. Toen hij verbinding kreeg zei hij: “Baai, weg wezen. Nu! Nee, niks vragen. Weg wezen!”
(…)
Toen ik naar buiten keek, zag ik Baai Beijering het kantoortje van mijn vader binnenstappen. Hij vertrok even later weer. Terug in de kamer vertelde mijn vader dat Baai de dans ontsprongen was. Baai was de Duitsers op zijn fiets tegen gekomen en had ze ook nog vriendelijk gedag gezegd. Baai had mijn vader verteld dat hij naar een broer in Friesland ging en na de bevrijding wel zou terugkomen.
(…)
Het was intussen eind februari 1945. De ondergrondse werd regelmatig vanuit Engeland voorzien van wapens. Die werden aan parachutes door vliegtuigen gedropt in het nog bezette deel van Nederland. Dat gebeurde altijd laat in de avond of ’s nachts. Bij Rolde waren een open plek in het Boerbos en de Staatsbossen bij Papenvoort zulke droppingsplaatsen.
(…)
Op een avond werd ik door mijn vader wakker gemaakt. Ik moest hem helpen. We gingen naar de zolder van het gemeentehuis. Daar zag ik drie kisten staan. Met een schroevendraaier maakte mijn vader de kisten open. In de ene kist zaten acht geweren. Die liet mijn vader

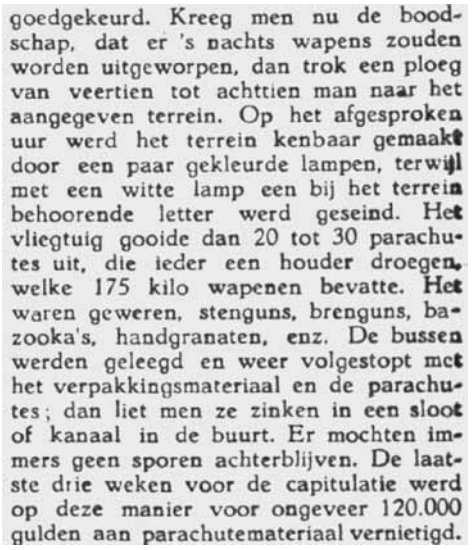
goedgekeurd. Kreeg men nu de boodschap, dat er 's nachts wapens zouden worden uitgeworpen, dan trok een ploeg van veertien tot achttien man naar het aangegeven terrein. Op het afgesproken uur werd het terrein kenbaar gemaakt door een paar gekleurde lampen, terwijl met een witte lamp een bij het terrein behoorende letter werd geseind. Het vliegtuig gooide dan 20 tot 30 parachutes uit, die ieder een houder droegen, welke 175 kilo wapenen bevatte. Het waren geweren, stenguns, brenguns, bazooka's, handgranaten, enz. De bussen werden geleegd en weer volgestopt met het verpakkingsmateriaal en de parachutes; dan liet men ze zinken in een sloot of kanaal in de buurt. Er mochten immers geen sporen achterblijven. De laatste drie weken voor de capitulatie werd op deze manier voor ongeveer 120.000 gulden aan parachutemateriaal vernietigd.

Detail uit een bericht in de Provinciale Drentsche en Asser Courant van 28-5-1945 waarin werd beschreven hoe droppings door Radio Oranje werden aangekondigd en ter plaatse werden uitgevoerd. (kranten.kb.nl)

met mijn hulp aan een touw in de schoorsteen zakken. In de tweede kist zaten pistoolmitrailleurs. Ook die verdwenen in de schoorsteen. In de derde kist zaten handgranaten. Die verstopten we onder de zoldervloer. Onder in de kist zaten vier pakjes sigaretten, vier repen chocolade, twee pakjes thee en twee pakken koffie. De kisten verstopten we achter een kastdeur op de zolder. Toen we klaar waren kreeg ik van mijn vader een Engelse sigaret en die was heel wat lekkerder dan de vieze surrogaat sigaretten die ik eerder had gerookt.

Uit de krant geplukt | Henk Koops

Uit de Provinciale Drentsche en Asser Courant

Rolde 27 mei 1902
Gistermiddag miste een bewoner te Slokkert, nabij Rolde, zijn tweejarig meisje. De ouders werden ongerust en toen ze het tegen de avond nog niet hadden weer gevonden, werd de politie ter hulp geroepen. Ook een groot getal ingezetenen trok mee de esch in. Toen de duisternis reeds was gevallen, werd het meisje in een voor tusschen twee akkers rogge gevonden, op geruimen afstand van de woning. Men vond haar spoor door lapjes, waarmee het gespeeld had en waarvan het nu en dan een had verloren. De blijdschap der ouders, die reeds bang waren dat hun kind verdronken was, laat zich begrijpen.

Rolde 2 juni 1902
In de jaarvergadering van de boterfabriek "Ons Voordeel" alhier gehouden in 't hotel Wageningen, werden benoemd tot leden der commissie voor het nazien der rekening J. Ottens, J. Suichies en R. Hofsteenge. De rekening werd in orde bevonden en een woord van dank gebracht aan den secr. penningm. J.H. van Wageningen. De inkomsten bedroegen *f* 23685,08½, de uitgaven *f* 23080,15, zoodat er een voordeling saldo is van *f* 604,95½, hiervan is betaald *f* 189 aflossing en rente. Aan obligatien is afgelost f 300 en *f* 24 rente. Er is een werkelijk saldo van *f* 91,93½.

Rolde 3 juni 1902
Gisteravond vergaderde de feestcommissie der afdeelingstentoonstelling ten huize van E. Hommes. Er is *f* 200 gecollecteerd. Het programma is al volgt samengesteld:
10 uur, optocht te paard met muziek; 12 uur volksspelen; 2 uur, keuring van tuigpaarden; 3 uur, harddraverij.

Rolde, 4 juni 1902
Naar we uit goede bron vernemen worden thans ernstige pogingen aangewend, om de telephoonverbinding met Assen tot stand te krijgen. Naar aanleiding hiervan bezocht dezer dagen de inspecteur der posterijen onze plaats, om aan 't hulpkantoor alhier onderzoek te doen naar de noodige ruimte.

Rolde 13 juni 1902
Betreffende den stand der te velde staande gewassen kunnen we melden, dat de rogge uitmuntend staat; halm en aar zijn beide goed ontwikkeld.
Ook haver en boekweit hebben tot nog toe weinig van de vorst geleden en de aardappels komen goed voor den dag. Dreigde voor korten tijd de weide op te raken, gelukkig is daarin thans verandering gekomen en is er over 't geheel genomen ruim voldoende voor 't vee aanwezig. Het gebruik van kunstmeststoffen is zoowel op de esschen als in 't groenland duidelijk te merken.

Kiek Oet . . . | Fotovraagbaak

We kregen alsnog een reactie van Berna Tinge met betrekking tot de *Kiek Oet* van maart 2012. De staande kinderen zijn v.l.n.r. ?, ?, ?, Ide Jansen, Frits van Halen en ?. De zittende kinderen zijn v.l.n.r. Geertje Knijp, Casper van Bree, ?, Hendrik Mensing, ?, ?, Bart Jans Stuurop, ?, Jans Jansen, ?, Maurits Schippers en ?.
Op de foto in de vorige *Kiek Oet* herkenden Ali Hummel, G. Eiten en Jaap Koppelaar. de man met de armen over elkaar als Berend Hummel (eigenaar van de auto met kenteken D10469), getrouwd met Minie Rossing die op de auto zit. Volgens Piet Hage uit Eelde zit Minie tussen haar ouders Kornelis Rossing en Grietje Wever. Trijntje Reinders-Hoving uit Anderen heeft de foto meegenomen naar een visite met veel Roldenaren en daar was men het eens met het aangewezen echtpaar Hummel-Rossing maar identificeerde de vrouw met de oorijzers als Jantje Emmens-Danker, de andere twee mannen werden niet door hen herkend.

De nieuwe foto komt uit de collectie van Meester Gerrits. De redactie zou graag vernemen ter gelegenheid waarvan deze foto werd genomen en wie de leerlingen op de foto zijn.
Reacties bij voorkeur schriftelijk naar het redactiesecretariaat van de Kloetschup, Goorsprake 14, 9451 KW Rolde of via email naar r.brands@hi.nl.

De volgende sponsors ondersteunen het RHG met een jaarlijkse financiële bijdrage

Hoofdsponsors

Rabobank Assen-Beilen, Assen
Bouwbedrijf Stoffers, Ekehaar
Univé Noord-Nederland, Rolde

Sponsors

ABH Bouw, Rolde
Adm.- en bel. advieskantoor Bollen, Rolde
Boerderij Kamps, Rolde
Bouwbedrijf Mensies, Rolde
C.R.-zalencentrum Hofsteenge, Rolde
Centrum Mondzorg, Rolde
Dorp van Bartje, Rolde
Dries-Rolde BV installatietechniek, Rolde
Groentespecialist Wessel Hagels, Rolde
Hotel Restaurant Erkelens, Rolde
Hotel-Pension De Lindenhof, Grolloo
Hoveniersbedrijf Smeenge, Balloo
Interglas, Rolde
Makelaardij Smeenge, Rolde
Oostra Wevers adm. en bel. advies, Rolde
Reinders Installatietechniek, Grolloo
Schonenburg Makelaardij, Rolde
Stationskoffiehuis, Rolde
Techniko, Ekehaar
Tuinplantenkwekerij Vreugdenhil, Eldersloo

Subsponsors

Stal Haikens, Papenvoort
Cook Inn, Rolde
Globe Reisburo, Rolde
Optiek Tent, Rolde
Huiskameratelier Anne-Belle, Rolde
De Pub Eten & Drinken, Rolde
Van der Pol Omgevingsvormgever, Rolde
Uitgeverij Servo, Rolde
Boerderijwinkel Grollerdeel, Grolloo
Dierenpension De Open Ruimte, Grolloo
Kapsalon Janny, Grolloo
Herberg De Loohoeve, Schoonloo
Landwinkel Fruitbedrijf Goense, Rolde
Alien's Boeketterie, Rolde
Chin. Ind. Restaurant De Lange Muur, Rolde
C1000 Barelds, Rolde
De Echte Bakker Pots, Rolde
Klussenbedrijf Renee Kuiper, Rolde
Dekker Verhuur, Rolde
Café-Restaurant "Gerrie", Grolloo
Cafetaria-Lunchcafé 't Aole Gemeentehoes, Rolde
In-Hout interieurs op maat, Rolde
Hoveniersbedijf BTS Bleijinga, Grolloo
Manege Knollegruun, Schoonloo
Yazoe kappers, Rolde
Takens Tapservice, Rolde
Beijering Consulting, Rolde
H&L Bouwservice, Rolde

Oud en Nieuw

Deze boerderij (Papenvoort 6) werd door Jan Geert Braams gebouwd in 1926. Het boerenbedrijf werd tot 1963 voortgezet. Daarna begonnen Geesje Braam en Jans Deenen er een camping. Het weiland achter de boerderij werd hiervoor geschikt gemaakt. en de camping "de Oale Wal" was een feit. Het achterste gedeelte van het pand werd later veranderd in een kantine. Van hieruit werden veel droppings en oriënteringstochten georganiseerd. (Foto: collectie RHG, tekst: Feije Takens)

In 2004 werd het bedrijf beëindigd en verkocht. Het oude pand werd in 2006/2007 afgebroken en er werd een nieuwe woning neergezet. De recreatiesfeer werd echter wel behouden, want camping de Oale Wal heet nu Chaletpark de Keizerskroon.
(Foto en tekst: Feije Takens)